

OLIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARINING PEDAGOGIK
MADANIYATINI INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH

Mustafoyeva Adolat

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada innovatsion yondashuvlar asosida talabalarining kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirishning dolzarbligi, shaxs kamolotida kommunikativlikning ahamiyati, kommunikativ kompetentsiyaning nazariy asoslari, zamonaviy o'qituvchiga qo'yilgan talablar, ta'lim jarayonida samarali usullarni qo'llash orqali kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirishga erishishni ta'minlash, yondashuvlarga asoslangan holda samarali metodikalarni ishlab chiqish va joriy etish, talaba bilan do'stona munosabatlarga asoslangan innovatsion ta'lim muhitini yaratib, kommunikativlikni oshirishning yangi strategiyalarini izlab topishga oid ma'lumotlar va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: kommunikativ, kompetentsiya, integratsiya, konstruktiv, metodologiya, innovatsiya, muloqot, madaniyat, nutq, munosabat, do'stona muhit, ta'lim sifati.

Аннотация: В данной статье представлена информация и рекомендации по актуальности развития коммуникативной компетентности учащихся на основе инновационных подходов, важности коммуникативности в личностном развитии, теоретическим основам коммуникативной компетентности, требованиям к современному учителю, обеспечению развития коммуникативных способностей посредством использования эффективных методов в образовательном процессе, разработке и внедрению эффективных методологий на основе подходов, созданию инновационной образовательной среды, основанной на дружеских отношениях с учащимися, и поиску новых стратегий повышения коммуникативности.

Ключевые слова: коммуникативная, компетентность, интеграция, конструктивная, методология, инновации, коммуникация, культура, речь, отношение, дружелюбная среда, качество образования.

Abstract: This article provides information and recommendations on the relevance of developing students' communicative competence based on innovative approaches, the importance of communicativeness in personal development, the theoretical foundations of communicative competence, the requirements for a modern teacher, ensuring the development of communicative abilities through the use of effective methods in the educational process, developing and implementing effective methodologies based on approaches, creating an innovative educational environment based on friendly relations with students, and finding new strategies to improve communicativeness.

Keywords: communicative, competence, integration, constructive, methodology, innovation, communication, culture, speech, attitude, friendly environment, quality of education.

KIRISH

Oliy ta'lim va jamiyat rivojlanish sur'atlarini integratsiyalashda yangi metodikalardan foydalanishning didaktik tizimlarini takomillashtirish, talabalarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning innovatsion texnologiyalari va modellarini ishlab chiqish alohida dolzarblik kasb etadi.

OTMda innovatsion madaniyatni rivojlantirish, ta'lim va tarbiya jarayonida intilish zarur bo'lgan rivojlanuvchi, o'zini o'zi anglaydigan shaxs modelini rivojlantirish bilan uzviy bog'liq. Kasbiy pedagogik madaniyat mezonlari madaniyatni tizimli tushunish, uning tarkibiy va funksional tarkibiy qismlarini ajratish, madaniyatni o'qituvchi shaxsini kasbiy va ijodiy o'zo'zini anglash davomidagi pedagogik qadriyatlarni va texnologiyalarni ijodiy o'zlashtirish, yaratish jarayoni va natijalari sifatida talqin qilish asosida aniqlanadi. Ingliz tilini o'rganish jarayonida talabalarning innovatsion madaniyatini rivojlantirishning to'rtta darajasi mavjud: adaptiv, reproduktiv, evristik, ijodiy (kreativ).

Innovatsion madaniyatning adaptiv darajasi o'qituvchining ingliz tilini o'qitishida pedagogik voqelikka nisbatan beqaror munosabati bilan tavsiflanadi. Pedagogik faoliyatning maqsadlari va vazifalari o'qituvchi tomonidan umumiy ma'noda belgilanadi. O'qituvchi psixologik-pedagogik bilimlarga befarq, bilimlar tizimi mavjud emas va bilimlarni aniq pedagogik vaziyatlarda ishlatishga tayyor emas. Kasbiy va pedagogik faoliyat kreativ g'oyalarsiz, ilgari ishlab chiqilgan chizma bo'yicha quriladi. Ushbu darajadagi o'qituvchilar innovatsion takomillashtirish nuqtai nazaridan faollik ko'rsatmaydi, zarur bo'lgandagina malaka oshiradi yoki umuman rad etadi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Reproduktiv daraja pedagogik voqelikka nisbatan barqaror qadriyatli munosabati tendensiyasini nazarda tutadi: o'qituvchi innovatsion madaniyat rolini yuksak baholaydi, ingliz tilini o'rganish davomida pedagogik jarayon ishtirokchilari o'rtasida sub'ektiv munosabatlar o'rnatishga intiladi, unga pedagogik faoliyatidan qoniqish darajasining yuqori ko'rsatkichi xosdir. Innovatsion madaniyat rivojlanishining ushbu darajasida o'qituvchi tomonidan maqsadlarni belgilash va kasbiy harakatlarni rejalashtirish bilan bog'liq bo'lgan konstruktiv va prognozli vazifalar muvaffaqiyatli hal qilinadi. Ijodiy faoliyat ishlab chiqarish faoliyati bilan cheklanadi, ammo standart pedagogik vaziyatlarda yangi yechimlarni izlash elementlari paydo bo'la boshlaydi. Ehtiyojlar, qiziqishlar va mayllarning pedagogik yo'nalishi shakllanadi. O'qituvchi malaka oshirish zarurligini anglaydi.

Innovatsion madaniyat namoyon bo'lishining evristik darajasi ko'proq maqsadga yo'naltirilganligi, kasbiy faoliyat usullari va vositalarining barqarorligi bilan tavsiflanadi. Innovatsion madaniyatning ushbu darajasida texnologik tarkibiy qism tuzilishida o'zgarishlar yuz beradi; shakllanishning yuqori darajasi sifatida baholash va axborot, tuzatish va tartibga solish masalalarini yechish ko'nikmalari belgilanadi. O'qituvchilarning faoliyati doimiy izlanish bilan bog'liq; ular o'qitish va tarbiyalashning yangi texnologiyalarini ajratadi, o'z tajribalarini boshqalar bilan bo'lishishga tayyor bo'ladi. Taklif etilayotgan malaka oshirish shakllariga tanlab yondashadi, o'zlarining shaxsiyati va faoliyatini bilish va tahlil qilishning asosiy usullarini o'zlashtiradi.

Ijodiy daraja pedagogik faoliyatining yuqori samaradorligi, psixologik va pedagogik bilimlarning mobilligi, talabalar va hamkasblar bilan hamkorlik va birgalikdagi ijod

munosabatlarini tasdiqlash bilan tavsiflanadi. O'qituvchi faoliyatining ijobiy-emotsional yo'nalishi shaxsning barqaror o'zgaruvchan, faol ijodiy va o'z-o'zini yaratuvchi faoliyatini rag'batlantiradi. Analitik va refleksiv ko'nikmalar birinchi darajali ahamiyatga ega.

Texnologik tayyorgarlik yuqori darajada bo'lib, texnologik tayyorgarlikning barcha tarkibiy qismlari bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Pedagogik improvizatsiya, pedagogik sezgi, tasavvur o'qituvchi faoliyatida muhim o'rin tutadi va pedagogik muammolarni yechishga hissa qo'shadi.

Shaxs tuzilishida ilmiy, pedagogik qiziqish va ehtiyojlar uyg'un birlashgan. O'qituvchilarni pedagogik mahorat va pedagogik madaniyatni oshirishning turli usullari qiziqtiradi. Ko'pincha ular o'zlari malaka oshirishning tashabbuskori bo'lib, o'z tajribalarini baham ko'radilar va hamkasblarining tajribalarini faol ravishda o'zlashtiradilar, ular takomillashtirishga intilishi bilan ajralib turadi.

Demak, innovatsion madaniyat ko'p o'lchovli hodisa, murakkab ijtimoiy-psixologik va pedagogik voqelik sifatida quyidagi integral shakllanishlarni o'z ichiga oladi deb xulosa qilish mumkin, ya'ni o'qituvchi shaxsining psixologik-pedagogik madaniyati, kasbiy va psixologik kompetensiyasi, kasbiy xulq-atvor madaniyati.

Tadqiqot metodologiyasi

OTMda talabalarining innovatsion madaniyatini rivojlantirishning uslubiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- talabalar tomonidan "Ingliz tili", "Tilshunoslik (Lingvistika)" va "Lingvodidaktika" kurslarida psixologik va pedagogik bilimlarning nazariy asoslarining o'zlashtirilishi;
- psixologik-pedagogik tarkibni hisobga olgan holda "Ingliz tili" kursi bo'yicha metodik ta'minot to'plamini ishlab chiqish;

OTM xorijiy til fakulteti talabalarining innovatsion madaniyati darajasini oshirishning metodik, tashkiliy vositalari tizimida biz quyidagi shartlarni eng samarali deb topdik:

- o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning demokratik, dialogik usullari (pedagogik muloqotni qurishga demokratik yondashish);
- OTMda o'quv jarayonini tashkil qilishning innovatsion faol usullarini qo'llash bilan turli pedagogik texnologiyalardan foydalanishning variantlilik;
- didaktik loyihalash texnologiyasi pedagogik tizimlarni boshqarishning innovatsion usuli va pedagogik bashorat qilish vositasi sifatida.

Tahlil va natijalar

Metodik ta'minot to'plamini loyihalash va ishlab chiqishda, kasbiy faoliyat sohasidagi guruhli, ijodiy vazifalarni, kasbiy refleksiv, ishchan o'yinlarni bajarishda biz talabalarining bilim darajasi, kognitiv qiziqishlari, motivatsiyasi to'g'risidagi ma'lumotlarni hisobga oldik, bular pedagogik rejalashtirishning dastlabki bosqichlarida diagnostikalanishi zarur. Talabalarni o'qitish jaryonida ingliz tili bo'yicha mashg'ulotlar doirasidagi biz amalga oshirgan vazifalar orasidagi eng muhimlari quyidagilardir:

- samarali shaxslararo kasbiy muloqot, inson resurslarini boshqarish, kasbiy faoliyatning har xil turlarini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan psixologik-pedagogik faoliyatning nazariy asoslarini dolzarblashtirish;

- shakllangan ko'nikmalarni kelajakda kasbiy faoliyat sohasiga o'tkazish maqsadida ta'limning o'zaro ta'siri jarayonida mazmunli muloqot o'tkazish usullarini o'zlashtirish;
- talabalarining bo'lajak kasbiy faoliyatida inson resurslarini boshqarish, kommunikativ va pedagogik faoliyatni kasbiy faoliyat turlari sifatida amalga oshirish imkonini beradigan innovatsion madaniyatning (aksiologik, kognitiv, texnologik, kommunikativ, tartibga soluvchi) quyi tizimlarini rivojlantirish;
- kasbiy tayyorgarlik va ta'lim jarayonida alohida e'tibor talab qiladigan innovatsion madaniyatning eng muhim quyi tizimlarini aniqlash.

Xulosa va takliflar

Xulosa qilib aytganda, oliy ta'lim muassasalari talabalarining pedagogik madaniyatini innovatsion yondashuv asosida rivojlantirish bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biridir. Tadqiqot jarayonida aniqlanganki, pedagogik madaniyatni shakllantirishda an'anaviy yondashuvlar bilan cheklanib qolish talabalar kasbiy kompetensiyasining to'laqonli rivojlanishini ta'minlay olmaydi. Shu bois ta'lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar, raqamli vositalar hamda reflektiv-ta'limiy faoliyatni integratsiya qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

O'rganishlar shuni ko'rsatdiki, innovatsion yondashuvlar talabalarining pedagogik tafakkuri, ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlari, kasbiy motivatsiyasi hamda pedagogik etika va muloqot madaniyatini rivojlantirishda samarali natijalar beradi.

Ayniqsa, subyekt-subyekt munosabatlariga asoslangan hamkorlikdagi ta'lim muhiti talabalarining o'z-o'zini anglash, kasbiy refleksiya va pedagogik mas'uliyatini kuchaytiradi.

Shuningdek, pedagogik madaniyatni rivojlantirish jarayonida innovatsion yondashuvlarni tizimli va uzluksiz qo'llash, o'quv rejaları va fan dasturlarini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish, professor-o'qituvchilarning innovatsion kompetensiyasini oshirish zarurligi asoslandi. Natijada, mazkur yondashuvlar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni bo'lajak mutaxassislarining pedagogik madaniyati yuqori darajada shakllanishiga, ularning kasbiy faoliyatida samaradorlik va raqobatbardoshlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Umuman olganda, innovatsion yondashuv asosida talabalar pedagogik madaniyatini rivojlantirish oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, barkamol va zamonaviy pedagog kadrlarni tayyorlashning muhim omili sifatida ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Oliy ta'lim muassasalarida talabalar pedagogik madaniyatini innovatsion yondashuv asosida rivojlantirish maqsadida ta'lim jarayoniga interaktiv metodlar, raqamli ta'lim texnologiyalari va amaliy yo'naltirilgan keys-stadilarni tizimli joriy etish zarur.

Subyekt-subyekt munosabatlariga asoslangan kollaborativ ta'lim muhitini yaratish orqali talabalarining kasbiy refleksiyasi, muloqot madaniyati va pedagogik mas'uliyatini kuchaytirish maqsadga muvofiqdir.

Shuningdek, professor-o'qituvchilarning innovatsion-pedagogik kompetensiyalarini oshirishga yo'naltirilgan seminar-treninglar tashkil etish, pedagogik madaniyatni baholashda zamonaviy diagnostik va monitoring tizimlaridan foydalanish tavsiya etiladi.

Oliy ta'lim muassasalari va ta'lim amaliyoti o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash, ilmiy-metodik ta'minotni innovatsion yondashuvlar asosida takomillashtirish esa bo'lajak pedagoglarning pedagogik madaniyatini yuqori darajada shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Ляшенко М.С. Научно-теоретические основы формирования психологопедагогической культуры у студентов в вузе. – М., 2010 – 156 с.
2. Hojamuratov R.I. Талабаларнинг инновацион маданиятини ривожлантириш технологияси: Педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD). ... дисс. – Т., 2022. – 145 б.
3. Беспалько В. П. Слаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 190 с.